

SUKUPUUTTOON KUOLLEIDEN
PLANEETTA

TAMMI

JENNI KOKANDER

Jenni Kokander

SUKUPUUTTOON
KUOLLEIDEN
PLANEETTA

TAMMI

HELSINKI

Carita Ikoselle ja Kerttu Hakalalle

© JENNI KOKANDER JA TAMMI, 2020
TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ.
ISBN 978-952-04-1893-9
PAINETTU EU:SSA

Sisällys

VAUVA 7

MUSEO 43

SAAPUVAT JA LÄHTEVÄT 73

SYLVIN TALO 109

RUNOILIJAN KUOLEMA 141

ISÄT 177

VAUVA

LIISA

Pitäisi avata ovi, mutta viivytelen vielä hetken. Katson vauvaa, joka nukkuu sylissäni. Se luottaa minuun. Kaikki luottavat minuun, vaikka parempi olisi, jos luottaisivat itseensä. Aurinko lämmittää kasvojani ja pihapuussa visertää vieras lintu. Ihan pienen hetken ajattelen, että mitä jos vain kääntyisin takaisin. Veisin vauvan pois ja sanoisin, etten halua sitä. Oven takana on minun kotini, minun perheeni, laumani. Vauva ei kuulu sinne.

En tiedä, miten me selviämme tästä. Miten minä selviän. Miten Maija selviää. Emme me ole mammutteja. Ei meillä ole mammutin vaistoa, meillä on vain ihmisen pakko selviytyä.

Jarmolla on tapana jättää viestejä, kun sanat loppuvat. Se oli kiinnittänyt eteisen peiliin kuvan, jossa Itä-Siperiasta löytyneet mammuttinaaraat makaavat etäällä toisistaan, mutta kärsät yhteen kietoutuneina. Ennen mutaan hukkumistaan ne olivat turvautuneet toisiinsa. Pitäneet kiinni. Jarmo näkee kuvan viestinä ikuisesta lojaaliudesta lauman jäsentä kohtaan. Minä ajattelen, että mammutit kuolivat siksi, etteivät ne tajunneet juosta tahoilleen vaan takertuivat toisiinsa.

Ovenkahva tuntuu kylmältä käteen. Vauva ynähtää sylissäni. Voisinko vielä perääntyä? Aurinko menee pilveen, mutta lintu jatkaa sinnikkäästi. Avaan oven.

Koti avautuu edessäni kuin tulisin tänne ensimmäistä kertaa, tai pitkältä matkalta. Kaikki tuntuu silti samalta ja kuluneelta. Tahmaiset tapetit ja eteisen rispaantunut lautalattia. Hiljaisuus.

Martti ei juokse syliini. Ei tietenkään. Minun sylissäni on nyt vauva. Kaikki äänet ovat kadonneet.

Pojat seisovat yläkertaan vievien portaiden edessä. Martti yrittää hapuilla Mikon kättä. Mikko tuijottaa minua vihaisin ehdottomin silmin. Ymmärtäisin vähemmälläkin, että minä ja vauva emme ole tervetulleita. Mikko vilkaisee vielä vauvaa sylissäni, kääntyy ja lähtee hitaasti nousemaan portaita ylös. Hän katoaa ikkunasta tulvivaan valoon. Silmiini jää seikkailemaan vain valopalloja, kun yritän tavoittaa katseellani kirkkautteen katoavaa selkää. Martti katsoo nopeasti minuun. Silmissä on itkun varjo ja anteeksipyyntö. Sanon hiljaa ”mene vaan”, ja Martti juoksee veljensä perään.

Jään yksin eteiseen. Haisee hiekalta ja auringossa lämmenteniltä lenkkareilta. Mietin, mihin laskisin vauvan, että saisin puristavat kengät jalastani. Kävelen olohuoneeseen ja lasken vauvan matolle. Sen kädet hamuavat syliäni ja pieni suu aukeaa. Käheä katkonainen käninä purkautuu suusta, ja vauvan sormet leviävät kuin sammakon räpylät. Iho lehahtaa punaiseksi.

Palaan eteiseen riisumaan nilkkureita. Sukat ovat hikiset. Riisun nekin ja heitän kaaoksen jatkeeksi. Valitsin aamulla kopisevat kengät, jotta antaisin itsestäni aikuisen ja vastuullisen kuvan. Vastuullisuus on hiertänyt molemmat pikkumarpaat rakoille.

Katson kaaosta. Eteiseen jääneet sandaalit, tyhjat saippuakuplapullot, hupparit ja hiekka pitäisi siivota talven ja arjen tieltä. Kesän jälkeen pitää luopua niin paljosta. Valosta, vapaudesta, siitepölyhumalassa törmäilevistä mehiläisistä.

Pitäisi hakea ulkovarastosta kenkälaatikko. Pitäisi järjestää elämä. Siivota varastosta pois kaikki, mitä ei tarvitse löytää. Kaikki mitä kukaan ei enää tarvitse. Pitäisi pyytää Jarmoa selvittämään omat laatikkonsa ja kansionsa. Se haluaa säilyttää kaiken. Ei vain johtoja ja toimimatonta elektroniikkaa. Jarmolla on ulkovarastossa kokonaisen mammuttipopulaation

sukulinja. Sillä on tapana tuoda kotiin ne ajatukset, jotka eivät mahdu laitoksen arkistoihin. Ehkä jossain laatikossa on myös Martin vanha konntauskypärä. Toisaalta voihan olla, ettei vauva ole enää täällä, kun se alkaa konntaamaan ja hakkaamaan päätään seiiniin.

Eteisen lattia on karhea. Lankut pitäisi hioa. Niin paljon pitäisi. Vauva itkee matolla, silti on painostavan hiljaista. Tunnen, miten pojat ovat liikkumatta yläkerrassa. Ne istuvat varmaan Mikon sängynlaidalla. Ainakin Mikko istuu. Martti saattaa katsoa ulos ikkunasta näkemättä maisemaa.

Vauvan itku on muuttunut rytmikkääksi, takovaksi, vaativaksi. Kävelen paljain jaloin olohuoneeseen. Jalat tarttuvat kiinni lattiaan kuin imukupit. On liian kuuma, eikä huoneessa ole happea. Nostan vauvan syliini ja yritän tukea sen päätä, se tuntuu irtonaiselta osalta. Koko pieni ihminen tuntuu löysältä räsynukelta.

Muistan, kuinka pidin lapsena mummolassa vastasyntynyttä kissanpentua kädessäni. Aitan alta löytyi kasa vaaleanpunaisia narisevia makkaroita. Nostin ne yksitellen nurmikolle. Emokissa kierteli hätääntyneenä vierellä, ja hätistelin sitä tiehensä. En käsittänyt, että ne yököttävät limaiset otukset olivat sen lapsia. Otin yhden pennun käteeni ja puristin kevyesti. Se tuntui lämpimältä ja piukealta. Olisi tehnyt mieli puristaa lujempaa, mutta jokin esti minua. Ehkä emokissan hätääntynyt valitus vei huomioni.

Vauvan suussa on maton nukkaa. Iho on täynnä pieniä punaisia näppyliöitä kuin finnejä. Itku on lakannut. Vauva katsoo minua harmailla silmillään ja suu on supistunut pieneksi kuin suukotukseen. En tunne mitään.

Tuntuu sietämättömältä, etten tunne mitään.

Joku liikkuu yläkerrassa. Vessan ovi kolahtaa. Hetken päästä vessa vedetään ja hanasta lasketaan vettä. Kukaan ei poistu vessasta.

Puhelin soi. Nousen ylös ja kävelen vauva sylissäni eteiseen ja otan kännykän taskustani.

– Haloo. Kotona. Martti on lukinnut itsensä vessaan. En minä tiedä. Selvitä sinä. Mulla on nyt tää helvetin vauva tässä. Vai otatko sä tän? Noni. Kiva. Just.

Suljen puhelimen ja kävelen keittiöön. Pistän puhelimen takataskuun ja lasken vettä hanasta. Pitää opetella taas tekemään asiat yhdellä kädellä. Pitää opetella uudelleen taas kaikki. Eikä mikään tule luonnostaan tai vaistolla. Kun vauva ei ole oma, se ei anna mitään vihjeitä ilmaiseksi.

Jarmo on nostanut tiskipöydälle aamuiset kahvikupit, ne tönöttävät nuhjuisen keittiöliinan päällä. Puhtaat kupit likaisen liinan päällä. Se on juuri se liina, jota on käytetty rätтинä. Jarmo yrittää auttaa, mutta menisi vaan töihin. Menisi vaan pois.

Miten tässä kävi näin? Olin vannonut, etten ota enää vastuuta kenestäkään muusta kuin itsestäni. Vesi maistuu metallilta. Pöydällä on Aku Ankka ja sen päällä paahtoleivän raamit.

Puhelin soi taas. En jaksaisi puhua äidin kanssa tästä. En jaksaisi puhua Maijasta. En jaksaisi nyt mitään ylimääräistä. Hoidan vielä tämän. Hoidan, jos kukaan ei puhu minulle sanaakaan. Jos ei tarvitse enää vatvoa. Minä hoidan Maijan vauvan, eikä äidin tarvitse uhrata itseään. Hänen ei tarvitse enää uhrata mitään. Hänen uhrauksensa ovat käyneet jo nyt liian kalliiksi meille kaikille.

MAIJA

Kun on asunut pahvilaatikossa, sitä sietää vähän nuhjuisempaakin arkea. Tuntui jotenkin loukkaavalta, että minusta tuli yhtäkkiä arvokas. En koe ansainneeni tällaista arvonnousua ja huomiota. Se tuntuu samaan aikaan liian ylevältä ja pelotta-

valta. Vähän samalta kuin hymytyttöpatsas. Miten minä voisin huolehtia kenestäkään, kun en osaa elää edes itseni kanssa? Silti minut on nostettu jalustalle. Olen äiti äitien joukossa.

Minulla ei pitäisi olla oikeutta valkoisiin rapiseviin lakanoihin ja pieneen kuppiin hedelmäsalaattia lounaan jälkeen. Oikeutta herätä siihen, että hoitaja korjaa makkaralle rullautuneen sukan, joka on tippumassa jalastani. Oikeutta siihen, että laitettuaan sukan hoitaja puristaa kevyesti nilkkaani ja hymyilee minulle kannustavasti.

Minulla ei ole oikeutta tällaiseen kohteluun, koska minä en aio olla lapselleni äiti.

Tuntuu väärältä, että minulla on ylipäänsä oikeuksia suhteessa lapseeni, vaikka minulta pitäisi ottaa kaikki oikeudet pois. Yhtäkkiä joukko vieraita ihmisiä on auttamassa minua pystyyn. Kukaan ei tullut Keskuspuistoon tarjoamaan yöpaikkaa tai puhtaita vaatteita, mutta nyt minulla on kädessäni ranneke, joka oikeuttaa täysihoitoon. Pieni vaaleanpunainen olento, jolla on minun katseeni, on tehnyt minusta yhtäkkiä ihmisen. Jouduin vääntämään rautalangasta sille sossulle, että minulle on ookoo antaa Paavo sijaisperheeseen. Tai ei se mikään sijaisperhe ole vaan minun ainoa perheeni. Liisa.

Tunnen edelleenkin sen nöyryyttävän hiljaisuuden, kun papereita kirjoitettiin. Joka paikkaan sattui, kynä suhisi paperilla. Sossu täytti kaavakkeita puolestani ja kyseli lempeästi, mihin rastit laitettaisiin. Itku takertui kurkkuun, mutta yritin olla reipas. Ajattelin, että tästä alkaa jotain. Että tästä on pakko seurata jotain hyvää. Että viimeistään tähän ahdistavaan hiljaiseen toimistoon, halogeenivalojen siritykseen loppuu kaikki paska. Kaikki tuntui ylivoimaiselta ja musertavalta. Edes minä en voi nauraa tälle jälkeenpäin. Tämä jää. Eikä tämä lähde millään. Ei edes ajalla. Mutta ehkä tästä on mahdollista selvitä, koska minulla on Liisa. Minun Liisani. Pelastaja hyvässä ja pahassa. Hyvässä minulle.

Kun paperit oli täytetty, kävin vielä osastolla katsomassa Paavaa. Se nukkui muovikaukalossa vaaleanvihreässä potkupuvussa. Sillä oli käsissä pienet valkoiset tumput, ettei se raapisi itseään. Silmät liikkuvat luomien alla. Kosketin varovasti sen poskea. Se oli lämmin ja pehmeä. Niin pehmeä, että sitä on vaikea käsittää. Vauva nytkähteli ja värisi kuin näkisi jotain unta. Ei kai niin pienellä ole vielä mitään, mistä näkisi unia. Toivoin, että se näkisi unta minusta. Siitä hetkestä, kun se nostettiin minun rinnalleni syntymän jälkeen. Iho ihoa vasten. Ajattelen vauvaa paitani alla ja toivon, että se uneksii samasta hetkestä. Tunnen samaan aikaan niin kovaa kipua ja rakkautta, että minun on purtava poskeeni, ettei itku pääse nousemaan silmiin.

Siinä hetkessä tuntui tärkeimmältä luovuttaa. Luovuttaa ainakin hetkeksi.

LIISA

Puhelin soi. Äiti on sinnikäs. Niin olen minäkin. Tästä minä en neuvottele hänen kanssaan. Maija halusi, että otan vauvan. Muuten äiti oli voinut saada sen väliaikaiseen sijoitukseen. Tai pahimmassa tapauksessa adoptio-oikeuden. Äiti osaa selittää asiat aina edukseen. Se puhuu itselleen alennusta sipulipussistakin.

Häpesin lapsena sitä jatkuvaa tinkaamista ja hymysuin kritisoimista. Sitä teennäistä naamaa, jolle kuului kaikki. Joka oikeastaan omisti koko maailman. Kun olin teini, äiti tuli mukaani kampaajalle ja pyysi leikkaamaan hiuksiani kymppillä. Kampaaja sanoi, että sillä saa otsatukan.

Puhelin soi. Äiti ei luovuta vieläkään. Hän on koko ajan läsnä. Kaikki langat käsissään. Olen miettinyt, voiko aikuinen tehdä itsestään lastensuojeluilmoituksen. Olisiko yhteiskunnan turvaverkkoon mahdollista pudottautua kaikkine painoineen vielä nelikymppisenä?

Vauva on nyt turvassa täällä. Me ollaan turvassa täällä. Tämä on minun kotini. Minun laumani. Ei äidin. Vastaan puheliin. Töistä soitetaan ja kerrotaan, että voin tasata viikon. Olga tekee minun vuoroni.

MAIJA

Minä olen narkomaani, narkkari, moniongelmainen, päihderiippuvainen. Rakkaalla lapsella on monta nimeä. Ja rakas minä olenkin ollut. Liiankin rakas. Niin rakas, ettei kukaan olisi uskonut, että voisin mennä niin metsään, niin pimeään ja viedä kaikki mukani. Valintani ovat määrittäneet koko perheeni elämää. Tekemiseni ja tekemättä jättämiseni ovat tehneet äidistämme tunteettoman patriarkan ja isästämme vapisevan tossukan, joka keskittyy liimaamaan kellarissa puupaloja toisiinsa. Vai tekevätkö kakki miehet niin, kun on hankalaa? Vetäytyvät taka-alalle hymyilemään. Kun naiset sinkoilevat ja yrittävät hallita, niin miehet lakkaavat kommunikoidasta.

Kun olin pieni, uskoin, että minusta tulee jotain suurta. Näin mielessäni, kuinka esiintyisin ihmisjoukoille ja kaikki katsoisivat minua hurmoksessa. Ajattelin, että minusta tulee jotain niin merkittävää, että maailman rakenteet paukkuvat. Näin selvästi, kuinka keksisin parantavat lääkkeet ja ratkoisin sodat puhtaasta vedestä. Liisakin piti minua niin viisaana ja erityisenä, että omisti koko elämänsä minun tahtooni ja päämäärääni. Hän kulki perässäni kuin lakeija ja oli valmis tekemään mitä vain minun hyvinvointini puolesta. Kun tajusin, että Liisa tanssii minun pillini tahdissa, niin minähän tanssitin. Rakastin hänen katsettaan, hänen valtavia hailakan sinisiä silmiään, jotka tuijottivat minua kuin ihmettä. Toki hänkin oli ihme minulle, mutta roolit oli jaettu.

Hän oli vastuussa minusta ennen kuin oppi sitomaan omat kengännauhansa, ja hän rakasti sitä vastuuta. Se määrittä häntä ja teki hänen elämästään tärkeää. Kaikki kehuivat, kuinka hyvä isosisko hän oli. Kuinka nöyrä ja taitava. Kuinka hienoa oli, että hän ymmärsi minun erityisyyteni ja asetti itsensä sivuun, että minä sain loistaa. Ja hän nautti siitä, kun sai levätä minun varjossani. Häneltä ei vaadittu mitään, ja kaikki odotukset osuivat minuun. Kaikki pidättivät henkeään ja odottivat, mitä ihmeellistä ja ainutkertaista minusta tulisi. Siskoni seisoi vieressäni ja piti huolta, suojeli ja siivosi sotkut. Minun ei tarvinnut edes huomata niitä.

Nyt Liisalla on vastuu minun lapsestani. Hän on vastuussa ihmisestä, joka ei kiinnosta häntä tippaakaan, ja samalla hän ei keksi tärkeämpää asiaa kuin olla äiti lapselleni. Sellainen on minun siskoni. Hän laittaa aina minut edelle. Se on hänen supervoimansa. Hänelle on käynyt hyvin. Hän on tullut maaliin ohituskaistaa, kun minä olen törmäillyt kaikkeen ja kaikkiin. Hän on laittanut itsensä aina sivuun, eikä kukaan huomannut, kuinka hän pääsi livahtamaan pakoon, ja minä jäin valokeilaan. Nyt hänellä on minun vauvani. Ei hän pääse minusta, vaikka minä kuinka yritän suojella häntä itseltäni.

En tiedä, onko äiti sellainen hirviö kuin Liisa sanoo, mutta kyllä hän on pilannut paljon. En voi syyttää omista pilvilinnoistani pelkästään häntä, mutta hän kyllä antoi minulle joka ikisen rakennuspalikan. Hän auttoi minua rakentamaan utopiaani, jossa olin parempi kuin Liisa, parempi kuin kukaan. Arvokkaampi kuin Liisa, arvokkaampi kuin kukaan.

Äiti halusi tietää kaiken. Luulen, että hän ajatteli sen olevan välittämistä. Luulen, että hän koki olevansa kiinnostunut meistä ja meidän asioistamme. Todellisuudessa hän hallitsi sillä, että kielsi meiltä salaisuudet.

Liisa yritti olla lojaali kaikille. Hän kertoi äidille muunnettua totuutta minusta niin, että kaikki pysyisivät tyytyväisinä.

Usein hän otti syyt niskoilleen, jotta äidin ei tarvinnut pettyä minuun. Koska minähän toin vain iloa ja onnea kotiimme. Me kaikki pidimme kiinni siitä harhasta, että minä levitin ympärilleni pelkkää hyvää. Ymmärrän Liisan vihan äitiä kohtaan, koska hän ei osaa vihata minua. Toki äiti teki kaikkensa pitääkseen kulissit yllä, mutta minä olin aikapommi. Minä taisin tuhota kaiken, tai ehkä me yhdessä päästimme asiat näin pitkälle. Ehkä syyllisiä ei ole. On vain olosuhteita, joissa asiat tapahtuvat.

LIISA

Vauva näyttää etäisesti Maijalta. Sama nenä ehkä. Kulmakarvat ovat ainakin tutut. En muista tarkkaan, miltä Maija näytti vauvana, mutta voisin kuvitella, että vähän tältä. Sen muistan, että Maija oli kaunis kuin nukke mutta ei yhtä kaunis kuin se lelukaupan posliininukke, johon ei saanut koskea, jottei se mene rikki. Olisin halunnut ottaa nukan hyllystä ja katsoa sen silmiä lähempää. Sen katse näytti siltä, että pään sisällä oli pakko olla ajatuksia. Maijan mielestä nukke oli tyhmä ja heiveröinen, eikä sellaisella nukella tee mitään. Maija ei ylipäänsä kestänyt ajatusta siitä, että pitäisi varoa tai pelätä.

Maija teki kaiken heti ja lujasti. Se oppi kaiken, jos vain halusi. Ja Maija halusi paljon. Se oppi lukemaankin ennen minua, vaikka olen yli vuoden vanhempi. Maija oli paras kaikessa. Se olisi oppinut lentämäänsäkin, mutta aurinko polttaa Ikaroksen siivet, eikä sille voi mitään. Maijan vauhti oli liian kova. Minä seisoin aina vieressä ja pidätin hengitystäni. Suljin välillä silmäni ja odotin kuulevani, kuinka se törmää seinään, mutta Maija vaan nauroi ja lisäsi vauhtia.

Äiti palvoi Maijaa, vaikka sen olisi kuulunut olla huolissaan. Äiti ei koskaan pelännyt, että meille sattuisi jotain, pikemminkin hän pelkäsi, että meiltä jäisi jotain kokematta.

Olin Majjalle äiti, kun äiti ei viitsinyt. Se oli hänestä varmaan tylsää ja jotenkin arkista.

Äiti ei katsonut velvollisuudekseen nähdä negatiivisia asioita. Hänen silmänsä ja korvansa sulkeutuivat, kun tapahtui jotain, joka häiritsi hänen kotileikkiään. Hän ulkoisti itsensä, ja minä otin vastuun.

Jarmo ei pysty käsittelemään suhdettani äitiini, saati sisareeni. On jotenkin liikuttavaa, että hän vertasi minua ja Maijaa mammutteihin, kun yritti perustella itselleen ja minulle, miksi meidän pitäisi ottaa vauva meille. Hän istui keittiön pöydän ääressä, hypisteli pöytäliinan kulmaa ja kertoi, että kun norsueläin synnyttää, niin muut naaraat kerääntyvät sen ympärille muuriksi ja suojelevat alkavaa elämää vihollisilta. Lauman jäsenet myös auttavat poikasen jaloilleen, ennen kuin pedot haistavat veren. Ilman lauman suojelua vastasyntynyt ja emo olisivat täysin turvattomia. Jarmo sanoi, että poikaset syntyvät lauman jäseniksi kyseenalaistamatta, ja naaraat hoitavat ja imettävät toistensa poikasia kuin omiaan.

Mutta minä en ole mammutti. Eikä ole minun sisareniakaan. Me olemme ihmisiä. Minä olen ihminen, jonka sydäntä puristaa. Ihminen, jonka päätä puristaa. Minua ei ohjaa evoluutiopsykologinen lempeys vaan vastuun pakko.

MIKKO

Broidi pesee taas käsiään. Kuulen seinän läpi, kuinka se siirtää korokkeen lavuaarin eteen, nousee sille ja polvet kolahtaa pesu-altaan alla olevan kaapin oveen. Taas se laittaa saippuaa kuiviin käsiin, vaikka sille on sata kertaa sanottu, että kastele kädet ensin, niin saippua vaahdotuu. Se hieroo saippuaa käsiinsä ja tuijottaa itseään kylppäriin peilistä. Tekee naamoja, kuten se itse sanoo. Se kuulemma harjottelee tunteita peilin edessä, että osais olla oikeenlainen, kun tilanne tulee. Hana lorisee.

Martti ottaa aina liikaa saippuaa. Vaahtoa on joka paikassa. Se tarttuu hanaan ja kuivuu siihen möhnäksi.

Vesi valuu edelleen. Kuulen, ettei Martti enää huuhtelee käsiään veden alla. Se ei kuitenkaan ole tullut vessasta ulos. Seisooko se nyt vaan siellä ja antaa hanan valua?

– Martti, sulje se vitun hana!

Veden ääni lakkaa. Vessan ovi käy, ja portaista kuuluu juoksuaskeleet. Töpsähtelevät askeleet ja kostean käden nahkainen natina kaiteella, kun se ei tahdo liukua jalkojen tahdissa. Martti juoksee villasukissa portaissa. Miksi se ei usko? Kukaan tässä talossa ei usko mitään, kukaan ei ota mitään tosissaan.

Vauva on ollu meillä nyt viikon. Se on alkanu nukkua öisin, mutta mutsi ramppaa kaikki yöt. Se kävi viime yönä kolmesti takapihalla tupakalla ja ainakin kymmenen kertaa Martin ovella tsekkaamassa, että se nukkuu. Vaikka ei Martti ole kävellyt unissaan enää vuosiin. Mutsi vaan jotenki pelkää, että se katoaa.

Faijan kuorsaus kuuluu työhuoneesta katkeamattomana yhdestätoista kuuteen, sitten piippaa kello, mikro ja ovi käy. Auto rykii aina hetken mutta lähtee lopulta. Faija on aina osannut nukkua.

Mutsi ei vaikuta kuitenkaan väsyneeltä, ehkä jotenkin poissaolevalta ja surulliselta. En voi sietää äidin huolia. Se on kuin kurkkukipu, joka tukkii hengityksen, tai hakkaava yskä. Kun mutsi menee pitkin seinää, ei täällä pysty hengittämään. Parasta on, kun se ”tekee naamoja”, niin kuin Martti sanoo. Kun mutsi esittää, että kaikki on hyvin, niin se on Oscarin arvoinen suoritus.

En tiedä ketään, joka osais olla yhtä lempeä ja normaali kaiken paskan keskellä kuin mutsi. Se on pyhä lehmä, Neitsyt vitun Maria.

Alakerrasta kuuluu, kuinka Martti leikittää vauvaa. Ensin se suputtaa kuiskaten: ”Missä Maltti on?” Yhden hengityksen väli ja iloisella naamalla: ”Täällä se Maltti on!” En tiedä miksi, mutta

toi sen ärrävika saa mut raivon partaalle. Sillä ei tuu muutenkaan olemaan helppoa koulussa ja sitten vielä toi puhevika. ”Ei se ole puhevika, se on ominaisuus”, sanoo pyhä lehmä.

Mun on jotenkin vaikea olla koko ajan vihainen. Silti mun on pakko olla. Ei tässä ole muitakaan vaihtoehtoja. Kaikki alko olla suht ookoo, ennen ku toi vauva tuli. Ei äidillä kai ollu vaihtoehtoja. Se ei tunnu olevan koskaan vaihtoehto, että se laittaisi itsensä muiden edelle. Sen on pakko olla loppuun asti muita varten. Ja onhan Maija sen sisko. Kyllä mä sen tavallaan ymmärrän ja silti en yhtään. Vaikka en mä ikinä jättäis Marttia kuseen. Vaikka se on hiekan hajuinen rasittava kääpiö, niin se on mun veli. Se on mun kaikki kuitenkin.

Terassin ovi narisee. Äiti tulee varmaan röökiltä. Pitäis pyytää isää rasvaamaan saranat, niin ei tarttis yöllä kuunnella tota kitinää. Tai voisinhan mä itekin. Olisi vaan kiva, että isä tekis joskus täällä himassa jotain. Mä ymmärrän sen kelat ja paineet niiden sen töiden suhteen. Nytkin niillä on joku iso juttu meneillään, ja sillä on isot vastuut Suomessa ja vissiin siellä Venäjälläkin. Kyllähän se elättää meitä, ja on se välillä ihan reilu, mutta en mä tiedä siitä mitään muuta kuin että sillä on paska musamaku ja että sitä kiinnostaa sukupuuttoon kuolleet eläimet.

Kuuluu kolahdus, kun äiti potkasee kengät jalastaan. Se menee alakerran vessaan pesemään kädet. Putket kohisee. Tuntuu kuin koko talo lähtisi käyntiin tai heräisi. Humina lakkaa. Täällä pestään nykyään käsiä koko ajan.

MARTTI

Paavo on ihana. Se on kuin nukke mutta parempi. Sen iho on pehmeä ja tuoksu oudolta. Äiti laittaa sen filtille olohuoneen lattialle, että minä voin höpsöttää sitä. Ensin pitää pestä kädet.

Minussa voi olla tappavia bakteereja, jotka haluavat, että vauva kuolee. Mikkokin haluaisi eroon vauvasta. Se ei ole sanonut sitä ääneen, mutta minä näen kyllä sen naaman. Se on sellainen ilme, joka sillä on myös silloin, kun äiti ei anna sille rahaa tupakkaan tai ottaa siltä mopon avaimet pois. Kerran poliisi toi sen kotiin. Silloin Mikko näytti ihan lapselta, ja äiti ottikin sen heti syliin ja antoi lääkettä. Äiti lauloikin sille, mutta vasta kun Mikko nukkui. Mikko olisi kyllä tappanut kaikki, jos se olisi kuullut, että äiti lauloi sille peikon hännistä, vaikka se on jo viisitoista.

Minä en anna Mikon tappaa vauvaa. Paavo on nyt meidän veli, ja meidän pitää rakastaa ja huolehtia siitä ihan kuin se olisi sen ansainnut, sanoo äiti. Äiti on myös sanonut, että jos me ei rakasteta Paavo, Maija-täti voi saada sen takaisin. Se ei olisi yhtään hyvä juttu, koska Maija-täti voisi unohtaa sen vaikka kauppaan, koska se on niin hajamielinen. Maija-tädillä ei ole kaikki ihan kotona. Kerran se tuli meille taksilla ja toi sellaisen ison telkkarin äidille. Vaikka meillä on jo telkkari. Kerran sillä oli Mikolle puhelin, mutta äiti sai hirveet raivot ja puhelin annettiin takaisin Maijalle. Äiti huusi vielä perään jotain kamaluuksia, ja Maija huusi myös. Aina ne huutaa toisilleen tai halaa ja itkee. Nämä ovat juuri niitä tilanteita, joita varten olen opetellut niitä naamoja vessan peilin edessä. Äiti ilahtuu tosi paljon, jos minä näytän vekkulia ilonaamaa silloin, kun kaikki on mennyt päin persettä.

Paavo ähisee ja sen naama menee ihan ruttuun. Sen käsi on sillä tavalla nyrkissä, että peukalo on kaiken päällä. Tekeeköhän se kakkaa, kun se noin pinnistää? Mikko on yläkerrassa murjottamassa. Sitä harmittaa, kun minä olen kiltti Paavolle. Se haluaisi olla minun ainoa veljeni. Ja se ajattelee, että kun minä pesen käsistä pois tappjabakteerit, niin minä olen valinnut Paavon. Minusta riittää kummallekin. Riittäähän minusta koulussa Nikolle ja Vernerillekin. Me voidaan hyvin olla tiimi, just niinku opet sanoo. Vaikka Vernerin luuleekin, että kaveri

voi olla vain yhden kanssa kerrallaan. Yksi asia on kuitenkin varmaa, ja se on se, että me ei oteta Abdirahmania leikkeihin, koska Niko on sanonut, että se on itsemurhapommittaja. Tai siis sen isä on, tai joku sukulainen kumminkin.

Äiti tulee takapihalta. Ovenraosta tulee tupakanhajua ja vähän myös makkaran. Kukahan grillaa? Viime kesänä me ei ehditty grillaamaan, koska isä oli aina töissä. Se on töissä niin kauan, että sen venäläiset kamut onnistuu kaivamaan jäähän niin syvän kuopan, että sieltä näkee dinosaurusten aikaan. Ja äiti on koko ajan tupakalla tai puhelimesta.

On hyvä, että minä olen olemassa, niin voin huolehtia Paa-vosta. Jos minua ei olisi, niin se olisi varmaan vieläkin eteisessä vaunuissa eilisen kauppareissun jälkeen. Meidän pitää nyt skarpata vauvan kanssa, muuten se kalvakka täti tulee ja vie vauvan takaisin Majjalle tai pahimmassa tapauksessa mum-mille. Minusta mummi on hyvä hoitaja, mutta äidistä se ei ole hyvä vaihtoehto. Äidin mielestä mummi on kaiken pahan alku. Mutta niin se menee. Mikkokin huutaa äidille ja vihaa sitä koko ajan enemmän. Olen ymmärtänyt, että kaikille tulee sellainen ikä, että on pakko alkaa vihata omia vanhempiaan. Jotkut ovat taas sellaisia kuin mummi, ne eivät vihaa ketään, mutta kaikki muut vihaavat niitä. Se on kaikista oudointa. Sanoo mummi mitä tahansa, sillä on aina hymynaama, ja siten äiti huutaa sille – tai vaari tai kaupan täti. Mummi osaa suututtaa jopa minun open, vaikka se ei suutu edes Kaapolle, joka sanoo sitä hinkkilehmäksi ja pissaa luokan nurkkaan.

LIISA

Puhelin soi. Ääni tulee eteisestä. Tietenkin puhelin on takin taskussa. Onneksi minulla ei ole enää autoa, muuten puhe-lin olisi siellä. Puhelin oli aina pelkääjänpaikalla, silloin kun minulla oli vielä asiaa kodin ulkopuolelle. Tai onhan minulla

*Missä on sukupuuttoon kuolleiden planeetta?
Sielläkö, missä mammutit asuvat?
Vai täällä meidän jalkojemme alla?
Mikä takaa ikuisen elämän? Lapset? Saavutukset?
Sekö, että kiinnittyy toisen ihmisen muistoihin?*

Liisa lupaa selvittää vielä yhden kriisin ja ottaa siskonsa vauvan hoitaakseen.

Miksi mammutinpoikanen tuodaan näyttille taidemuseoon?

Heli ostaa talon irtaimistoineen ja löytää sieltä kokonaisen maailman.

Oskar on elänyt intohimolleen ja asettanut tutkimustyön perheensä edelle. Mikä on päätöksen hinta?

Tapani nauraa kuollessaan, ja Martti toivoo muuttuvansa perhoseksi.

Jenni Kokanderin tunnelmallisessa teoksessa ihmiset katsovat toisiaan ja löytävät samalla itsensä. *Sukupuuttoon kuolleiden planeetassa* ihmisten tarinat ja havainnot tekevät meistä kuolemattomia.

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-1893-9

Kansi: Pinja Meretoja | Valokuva: Saima Kokander